



**"ILK UYG'ONISH DAVRI ITALIYA SAN'ATIDA REALISTIK
TAMOYILLARNING SHAKLLANISHI: DONATELLO VA MAZACHCHO
IJODI.**

Odilova Sayyora Djavdatovna

O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri,

Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti

Sanoat dizayni kafedrası katta o'qituvchisi,

Toxirova Xosiyat Shoxobiddin qizi

O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri,

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Sanoat dizayni kafedrası talabasi.

Anotatsiya: *Ushbu maqolada XV asr Italiya san'atida yuz bergan tub burilishlar, inson obrazining realistik talqini hamda antik davr an'alarining qayta tiklanish jarayonlari tadqiq etiladi. Tadqiqot markazida mashhur haykaltarosh Donatelloning plastik san'atdagi mahorati va rassom Mazachchoning perspektiva hamda yorug'lik-soya munosabatlaridagi innovatsiyalari turadi. Shuningdek, Ilk Uyg'onish davri yutuqlarining keyingi "Yuksak Renessans" bosqichiga ko'rsatgan tizimli ta'siri yoritilgan*

Annotation: *This article examines the fundamental changes that occurred in 15th-century Italian art, the realistic interpretation of the human image, and the revival of ancient traditions. The focus of the study is on the plastic skills of the famous sculptor Donatello and the innovations of the painter Masaccio in perspective and light-shadow relations. It also highlights the systemic impact of the achievements of the Early Renaissance on the subsequent "High Renaissance" stage.*

Kalit so'zlar: *Ilk Uyg'onish, Renessans, Donatello, Mazachcho, realizm, perspektiva, insonparvarlik (gumanizm), Florensiya maktabi, kontrapost, freska.*

Keywords: *Early Renaissance, Renaissance, Donatello, Masaccio, realism, perspective, humanism, Florentine school, contrapposto, fresco.*

Ilk Uyg'onish davri (XV asr) Yevropa madaniyatida, ayniqsa Italiyaning Florensiya shahrida gumanizm va dunyoviy qarashlarning shakllanishi bilan tavsiflanadi. "Renessans" tushunchasi antik Yunon va Rim san'ati tamoyillariga qaytishni anglatib, bu davrda san'atkorlar inson tanasining anatomik tuzilishi, tabiiylik va fazoviy chuqurlikni tasvirlashga ustuvor ahamiyat berdilar.

Bu davrda san'atkorlar qadimgi Yunon va Rim san'ati an'alariga qaytib, inson go'zalligi, tabiiylik va real tasvirga katta e'tibor bera boshladilar. Florensiyada insonparvarlik, realizm va antik an'alaning tiklashga asoslangan san'at inqilobini boshlab berdi. Haykaltarosh Donatello o'zining "David" va "Gattamelata" asarlarida



realistik anatomiya va jonli ifodani namoyon etdi. Rassom Mazachcho esa "Kapella Brankachchi" freskalarida perspektiva va yorug'lik-soya orqali fazoviy chuqurlikni va inson qiyofasining dramatik hajmini yaratdi, bu esa rangtasvirda yangi davrni ochdi. Ilk uyg'onish davrining asosiy Markazi Florence shahri bo'lgan.



O'rmondagi sajda

Italiya Uyg'onish davri rassomligi - bu 13-asr oxiridan boshlanib, 16-asr oxirigacha gullab-yashnagan davrning rasmidir, o'sha paytda ko'plab siyosiy davlatlarga bo'lingan, ba'zilar mustaqil, boshqalari esa tashqi kuchlar tomonidan boshqariladigan Italiya yarim orolida sodir bo'lgan.

Donatello (1386–1466) — Ilk Uyg'onish davrining eng mashhur italyan haykaltaroshlaridan biri. U haykaltaroshlik san'atiga realizm, inson tanasining tabiiyligi va psixologik ifodani olib kirgan. Haykallarda real inson qiyofasi tasvirlangan. Harakat va hissiyot kuchli ifodalangan. Antik san'at an'analari qayta tiklangan. Bronza va marmardan mahorat bilan foydalangan.



Imon

Donatello - jasur jangchi obrazi. Florensiya gildiyalari tomonidan Orsanmichele cherkovining tashqi bo'shliqlarini bezash uchun buyurtma qilingan o'n to'rtta haykaldan biridir. Sankt-Jorj zirh va qilich yasaydiganlar gildiyasi Arte dei Corazzai e Spadai tomonidan topshirilgan. O'rta asrlarning qotib qolgan uslubidan farqli o'laroq, Donatello Georgiyni yosh, baquvvat va botir jangchi sifatida tasvirlagan. Uning yuzida xavfni sezgan insonning diqqat-e'tibori va matonati aks etgan. Avliyo qalqoniga tayanib, oyoqlarini keng qo'ygan holda turibdi. Bu "kontrapost" (vaznning bir oyoqqa tushishi) elementlari bilan uyg'unlashib, haykalga hayotiylik va barqarorlik beradi. Dastlab Georgiyning qo'lida bronzadan yasalgan haqiqiy qilich va boshida dubulg'asi bo'lgan. Keyinchalik bu detallar yo'qolgan.



Avliyo Georgiy

Uyg'onish davrining buyuk haykaltaroshi Donatello uchun Paduya shahrida ulkan bronza haykal o'rnatgan. Bu antik davrdan keyin Yevropada yaratilgan birinchi otliq haykal hisoblanadi. San'at yo'nalishida o'qiydigan talabalar Gattamelataning gipsli bosh qismini chizish orqali inson yuz tuzilishi, soya va yorug'likni o'rganadilar.

Mazachchio (1401–1428) Ilk Uyg'onish davrining buyuk italyan rassomi. U rasm san'atida perspektiva, yorug'lik va hajmni real tasvirlashni rivojlantirgan. Perspektiva qonunlaridan foydalanish. Yorug'lik va soya orqali hajm berish. Inson hissiyotlarini tabiiy ko'rsatish. Diniy sahnalarni real hayotga yaqin tasvirlash. Masaccio rasm san'atida realizm va ilmiy yondashuvni boshlab bergan rassomlardan biri hisoblanadi.

Xulosa: Ilk Uyg'onish davri Italiya san'atida nafaqat uslubiy, balki falsafiy jihatdan ham ulkan burilish yasadi. Donatello haykaltaroshlikda inson tanasining tabiiyligini, dinamikasini va plastik imkoniyatlarini kashf etgan bo'lsa, Mazachcho rangtasvirda ilmiy perspektiva va realistik hajmni rivojlantirdi. Ushbu ikki ijodkorning faoliyati san'at tarixida yangi bir paradigmani shakllantirdi. Ularning izlanishlari va estetik kashfiyotlari bo'lmaganida, keyingi "Yuksak Renessans" cho'qqilarini - Leonardo da



Vinchi, Mikelanjelo va Rafael kabi daholarning ijodini tasavvur qilib bo'lmay edi. Mazachchoning fazoviy chuqurligi va Donatelloning anatomik aniqligi san'atni sxematik diniy tasvirlardan xalos qilib, markazga tirik, his qiluvchi va fikrlovchi insonni (gumanizmni) olib chiqdi. Xulosa qilib aytganda, XV asr Florensiya maktabi vakillarining yutuqlari zamonaviy tasviriy san'at va dizayn asoslarini tashkil etuvchi perspektiva, yorug'lik-soya hamda plastik anatomiya kabi fundamental tushunchalarga poydevor bo'lib xizmat qildi. Bugungi kunda ham ushbu ustalar ijodi badiiy ta'limning ajralmas qismi bo'lib, bo'lajak dizayner va rassomlar uchun mahorat maktabi vazifasini o'tamoqda.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Одилова С. Д. ЭЛИЗАБЕР ВИЖЕ-ЛЕБРЁН-МАФТУНКОР ПОРТРЕТЧИ МУСАВВИРА //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 852-856. <https://cyberleninka.ru/article/n/elizaber-vizhe-lebryon-maftunkor-portretchi-musavvira>.
2. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR jurnalivolume 4 Issue ITALIYADA PROTO-RENESSANS KIRIB KELISHI Odilova Sayyora Djavdatovna, Abdulaxatova Ruxshona Jaxongir qizi <https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/10571>
3. <https://totalarch.ru> - Искусство Проторенессанса в Италии (13-14 вв.)
4. <https://coursehero.com/GiottodiBondone> - Giotto di Bondone
5. https://artincontext.org/Proto_Renaissance - Proto-Renaissance
6. https://arthistoryteachingresources.org/Proto_Renaissance_in_Italy - Proto-Renaissance in Italy (1200–1400)
7. <https://www.dailyartmagazine.com/proto-renaissance> - Proto-Renaissance 101: From Guilds to Giotto